

Amsterdam, 22 juni 2021

Geachte mevrouw Hamer,

Nederland heeft zich samen met alle lidstaten van de Verenigde Naties achter de *Sustainable Development Goals* geschaard. Sustainable Development Goal 16 – vrede, recht en betrouwbare instellingen - is “*cross-cutting*” oftewel: SDG 16 is nodig om alle andere doelen - van het tegengaan van armoede tot het beschermen van de natuur - mogelijk te maken. Transparency International Nederland, de Nederlandse tak van de wereldwijde anti-corruptie beweging roept het nieuwe kabinet dan ook op om hier de komende kabinetsperiode werk van te maken.

Minister Grapperhaus benadrukte de noodzaak van een effectieve aanpak van corruptie recentelijk nog bij de opening van de *United Nations General Assembly Special Session against Corruption*. Ook Europol noemt de aanpak van corruptie in haar jaarlijkse *Serious and Organised Crime Threat Assessment* als topprioriteit. Voor de aankomende kabinetsperiode ziet Transparency International Nederland (TI-NL) dan ook een aantal cruciale thema's voor een hernieuwd vertrouwen in de Nederlandse democratie en het versterken van onze rechtsstaat. Deze thema's zijn stevige politieke integriteit, urgentie bij de aanpak van witwassen en buitenlandse omkoping en een betere klokkenluidersbescherming. We roepen u en de formerende politieke partijen op om in een nieuw regeerakkoord voldoende waarborgen op te nemen zodat deze thema's voortvarend aangepakt zullen worden de komende jaren.

1. Politieke integriteit en tegengaan ondermijning

Nederlanders verliezen hun vertrouwen in de politiek. Na alle integriteitskwesties van het afgelopen jaar is het tijd voor het volgende kabinet om hier korte metten mee te maken. Politieke integriteit omvat tenminste de volgende punten: integriteit van politici op alle niveaus, een effectief lobbyregister en de aanpak van de “draaideur”. Nederland liep volgens GRECO, de anti-corruptie waakhond van de Raad van Europa, op veel van deze thema's ver achter op Europese en andere internationale standaarden. In 2019 kwam de Eerste Kamer pas met een gedragscode, het jaar daarop volgde de Tweede Kamer. Na de verkiezingen van afgelopen maart 2021 begon in de Tweede Kamer eindelijk een College van Onderzoek Integriteit. De praktijk moet nog uitwijzen of deze stappen toereikend zullen zijn om een einde te maken aan de vele integriteitskwesties. Met de gemeenteraadsverkiezingen in het vooruitzicht in 2022 en de Provinciale Staten het jaar erop, is er een uitgelezen kans om te zorgen dat belangenverstrengeling, corruptie en vriendjespolitiek tot het verleden gaan horen. Zeker gezien de infiltratie van georganiseerde misdaad in legitieme bedrijven en de ondermijning van het lokale bestuur die daarmee samenhangt moet dit een prioriteit zijn de komende jaren. Heldere gedragscodes, met effectieve handhaving, alsmede een veilige meldcultuur, regelmatige trainingen en bewustwording en de juiste “*tone from the top*” zijn essentiële elementen voor een integer systeem.

Op het gebied van partijfinanciering ligt er momenteel een wet die donaties van buiten de EU verbiedt. Het is belangrijk dat deze wet zo snel mogelijk wordt doorgevoerd als onderdeel van het regeerakkoord. Met betrekking tot het lobbyregister loopt Nederland ver achter op de internationale standaard.

De Europese Commissie en andere lidstaten van de EU hanteren vele malen hogere standaarden dan Nederland, waar op dit moment nauwelijks een verplichting bestaat om beïnvloeding door belangenbehartigers te registreren. Daarom moeten bewindspersonen en Kamerleden kenbaar maken met wie zij in gesprek gaan en waarover en moet deze informatie helder, toegankelijk en beschikbaar zijn voor het publiek zodat de waakhonden van de democratie hun werk kunnen doen. Als laatste is het draaibeleid in ons land nog steeds afwezig. Hiervoor zou een adviesorgaan in het leven geroepen moeten worden dat bindend advies geeft.

2. **Reset de positie van Nederland in de financiële wereld; anti-witwassen, belastingontduiking en aanpak buitenlandse omkoping**

Nederland is een zwaargewicht in de financiële wereld en moet zich beraden op de kosten en baten in geld en reputatie van de huidige praktijken in en door Nederland.

De wereld verandert: de tolerantie voor witwassen, belastingontduiking en buitenlandse omkoping is sterk afgenomen. Het gebruik van schimmige structuren wordt niet meer getolereerd; zie de procedures naar aanleiding van de Panama Papers en andere ‘leaks’. Er wordt dan ook in toenemende mate gereageerd, zowel nationaal als op internationaal niveau. Recente voorbeelden zijn de G7 voorstellen voor een minimaal tarief voor winsten van grote ondernemingen, een ander regime voor het belasten van techbedrijven en de EU initiatieven inzake belastingen, *tax transparency* en witwassen. De nu demissionaire regering maakt positieve geluiden maar de nieuwe regering zal het echte verschil moeten gaan maken. Daarnaast lijkt grensoverschrijdende corruptie door Nederlandse bedrijven nog niet veel aandacht te krijgen van beleidsmakers en politici in Den Haag. Met name de handhaving schiet tekort volgens onderzoek van Transparency International.

In de partijprogramma’s van alle politieke partijen is **witwassen** als groot probleem benoemd. De maatschappij eist een effectieve aanpak van witwassen. Vertrekkend DNB-directeur Frank Elderson vroeg al om een “deltaplan tegen witwassen”. De neveneffecten zijn namelijk aanzienlijk: deze geldstromen kunnen terrorisme financieren, zorgen ervoor dat de schatkist inkomsten misloopt, faciliteren criminaliteit en ondermijnen onze rechtsstaat en het vertrouwen in de politiek. Desondanks is er een haperend gevoel van urgentie binnen de politiek. Daar moet het nieuwe kabinet een einde aan maken. Het Plan van Aanpak Witwassen van de vorige regering is een begin. Adequaat toezicht, voldoende sanctiemiddelen en intensieve handhaving zijn noodzakelijke voorwaarden voor succes. Wij vragen om verbetering van het toezicht op de uitvoering van de huidige Wwft en actieve steun voor verzwaarde Europese anti-witwasregels. Vereist zijn zeker ook voldoende investeringen in de capaciteiten van financiële inlichtingen- en uitvoeringsdiensten, waaronder de FIU, politie en justitie.

Internationale **agressieve belastingplanning** dient ontmoedigd te worden. Naast de G7 initiatieven, die opgevolgd worden bij de G20 maar vooral ook binnen de EU, zijn er welkomme initiatieven als die van

staatssecretarissen Snel en Vijlbrief met betrekking tot doorstromers en een herbezinning op de rol van trustbedrijven in Nederland.

Door voortvarende nationale actie en door internationaal mede het voortouw te nemen bij hervormingen van fiscale regels, zal een eerlijker en internationaal 'level playing field' ontstaan en zullen grote bedrijven hun 'fair share' aan belastingen voldoen. Het verhoogt de wereldwijde belastinginkomsten, die tegelijkertijd ook eerlijker verdeeld zullen zijn. Aanpassingen in Nederland zullen de internationale kritiek doen afnemen en het investeringsklimaat van Nederland een impuls geven.

Buitenlandse omkoping door Nederlandse bedrijven moet beter worden aangepakt. Bij Venlo over land, in Rotterdam over het water en op Schiphol door de lucht houden we op met opletten wat bedrijven doen in verre landen. Volgens het meest recente "Exporting Corruption" rapport van Transparency International zit Nederland in de een na slechtste categorie waar het gaat om bestrijding van corruptie door bedrijven in het buitenland. Grootste probleem is gebrek aan handhaving. Dus vragen wij om meer en structureel voldoende prioriteit, capaciteit voor toezicht, opsporing en vervolging.

Concreet betekent een en ander ook versterking van de huidige regelgeving rondom het **UBO-register**. Echte openbaarheid en toegankelijkheid van het UBO-register - wie zit er werkelijk achter een bedrijf? - is het belangrijk om Nederland af te helpen van zijn hardnekkige en kwalijke reputatie als belastingparadijs. Hierdoor nemen we criminelen de wind uit de zeilen. TI-NL verzoekt de regering in internationaal verband aan de slag te gaan en de UBO-regels te stroomlijnen in Europees verband volgens de internationaal hoogst beschikbare norm.

3. Klokkenluidersbescherming

Een veilige meldcultuur op de werkvloer is essentieel om fraude, corruptie, onveiligheid en andere misstanden aan het licht te brengen. Ruim 40% van alle misstanden worden door klokkenluiders naar buiten gebracht. Helaas heeft Nederland nog een lange weg te gaan met betrekking tot de bescherming van klokkenluiders. De EU heeft een baanbrekende richtlijn aangenomen om klokkenluiders in heel Europa te beschermen. Dit is voor Nederland dé uitgelezen kans om de huidige hiaten en tekortkomingen in de Wet Huis voor klokkenluiders te repareren; inclusief een Huis dat niet heeft laten zien dat het een effectieve bescherming voor legitieme klokkenluiders kan opwerpen. Helaas heeft de vorige regering gekozen voor een minimale implementatie van de EU-klokkenluidersrichtlijn waarbij niet alleen de bestaande problemen niet worden opgelost, maar waarbij onnodige rechtsonzekerheid wordt gecreëerd. Gebrek aan rechtszekerheid en duidelijkheid ondermijnen het vertrouwen in de wet en zullen het melden van misstanden niet bevorderen maar juist (verder) ontmoedigen.

Het initiatief tot de Wet Huis voor klokkenluiders (Wet Hvk) is destijds genomen om bonafide melders van misstanden de nodige bescherming te geven: gevallen als die van Paul Schaap (Kernfysische Dienst) en Fred Spijkers (Defensie) moesten worden voorkomen. Tijdens de behandeling van het Wetsvoorstel verschoof het zwaartepunt echter gaandeweg van bescherming van de klokkenluider naar het oplossen van misstanden. Dat doet geen recht aan de realiteit. Júst een goede bescherming van melders is een absolute voorwaarde om zonder angst voor repercussies melding te doen van mogelijke misstanden. Prioriteit moet daarom een goede bescherming van melders zijn en blijven. Stel die

bescherming centraal in de Wet Hvk en geef het Huis één taak: ondersteun en adviseer klokkenluiders voor, tijdens en na het doen van een melding.

De slepende zaak rondom één van de eerste klokkenluiders van Nederland, Frits Veerman, staat symbool voor de gebrekkige bescherming van melders in ons land. Veerman probeerde in de jaren '70 te voorkomen dat Pakistan de kernbom verkreeg maar is door het Huis voor Klokkenluiders pas heel recent als klokkenluider erkend. Helaas is hij dit jaar overleden zonder excuses vanuit zijn oud-werkgever of de Nederlandse overheid en zonder dat de erkenning door het Huis enig praktisch gevolg voor hem heeft gehad.

Spijtig genoeg is het verantwoordelijke Ministerie van BZK tot nu toe vrijwel ongevoelig gebleken voor commentaar en adviezen van de Raad van State, TI-NL én andere organisaties om de nieuwe wet toegankelijker, duidelijker en effectiever te maken, waardoor er meer bescherming en rechtszekerheid zou kunnen komen voor klokkenluiders. Met de huidige tekortkomingen in de Wet Hvk en de gebrekkige uitvoering van de Wet door het Huis voor klokkenluiders is de fundering zwak. De laag die er nu bovenop wordt gebouwd met de implementatie van de EU-klokkenluidersrichtlijn maakt de constructie alleen maar wankeler.

Door de nieuwe EU-richtlijn gaan een aantal belangrijke zaken veranderen om de positie van melders beter te beschermen. Dat is goed nieuws maar om effectief te zijn, moet het voor diezelfde melders dan wél helder zijn waar ze precies recht op hebben en waar ze terecht kunnen met een melding. De implementatie van de EU-richtlijn luistert daarom zeer nauw. Onduidelijke wetgeving en complexe meldprocedures verhogen slechts de drempel om te melden, en zullen vooral teleurstelling en frustratie als gevolg hebben.

Het is goed dat de Wet en het Huis er zijn. Daarmee worden transparantie en integriteit in Nederland bevorderd, een doelstelling waar wij ons voor inzetten. Maar Nederland verdient een Wet en een Huis die doen wat zij beloven, namelijk het daadwerkelijk beschermen en adviseren van moedige melders van misstanden én het adequaat en voortvarend aanpakken van die misstanden. TI-NL bepleit daarom een zorgvuldig wetgevingstraject en draagt daar graag aan bij. Het is een unieke kans om fundamentele weeffouten in de huidige wetgeving aan te pakken en een lange termijn bijdrage te leveren aan een veilige meldcultuur in Nederland.

Uiteraard sta ik tot uw beschikking voor nadere toelichting op deze en andere aandachtspunten. Ik wens u veel succes met deze informatieronde.

Hoogachtend,

Lousewies van der Laan

Directeur Transparency International Nederland